
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Γνώσεις ιστορικά.

—
66.

Ἱστορία, ὡς πρὸς τὰ ιστορητὰ ἐν γένει ἀναφερομένη, τῶν γεγονότων καὶ τῶν ἐν τῇ φύσει γινομένων ἐστὶν ἀλληλένδετος κατὰ λόγον ἔκθεσις.

Ὡς δὲ πρὸς τὸν ιστορικὸν θεωρουμένη, ἕξις ἐστὶ τοῦ εἰδέναι καὶ ἐκτιθέναι κατὰ λόγον τὰ τοιαύτης ἐκθέσεως ἄξια.

Αἱ οὖν ὡς πρὸς τὰ ιστορικῶς ἐκτιθέμενα ἀναφερόμεναι γνώσεις, Ἱστορικαὶ γνώσεις ὀνομάζονται.

67.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ οὕτω πως ἐκτιθέναι δυνατὸν, ἢ τὰ τὸν Κτίστην καὶ Δημιουργὸν τῶν ὅλων ἀφορῶντα, ἢ τὰ εἰς τὰ δημιουργήματα ἀναφερόμενα, τὸν ἄνθρωπον δηλαδὴ καὶ τὴν φύσιν ἐν γένει, ἔπεται, ὅτι αἱ ιστορικαὶ γνώσεις, εἰς ἱεράς, πολιτικὰς, καὶ φυσικὰς γενικώτερον διαιρεθῆναι ἔχουσι.

68.

Καὶ πρῶτον· αἱ ἱεραὶ, ἢ τὴν ἀποκάλυψιν ἀποβλέπουσι, καὶ τὰς περὶ τοῦ Κτίστου καὶ τῶν μετὰ

τῶν κτισμάτων σχέσεων αὐτοῦ, καὶ μάλιστα τῶν θεοσεβικῶν, γνώσεις ἐξιστοροῦσι, καὶ τότε κυρίως εραὶ ἱστορικαὶ γνώσεις λέγονται ἢ τὰ διάφορα θρησκευόμενα, καὶ τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν τελευτὰς περιγράφουσι, καὶ θρησκευτολογικαὶ γνώσεις προσαγορεύονται.

69.

Δεύτερον· αἱ πολιτικαὶ, ἢ τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων τὴν ἀρχὴν καὶ πρόοδον ἐκτιθέασι, καὶ τότε ἱστορικαὶ τῶν μαθημάτων γνώσεις ἐν γένει ὀνομάζονται, οἷον τῶν ἐπιστημῶν, τῆς Φιλοσοφίας, τῶν μαθηματικῶν, τῆς Φυσικῆς, τῆς Γραμματικῆς, κ. τ. λ. ἢ τὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἔργα ἐξιστοροῦσι, καὶ τότε γνώσεις ἱστορικαὶ τῶν τεχνῶν καλοῦνται, οἷον τῆς Μουσικῆς, Ζωγραφικῆς Γλυπτικῆς, Ἀρχιτεκτονικῆς, κ. τ. λ. ἢ τὰς πράξεις αὐτοῦ διηγοῦνται, καὶ τότε κυρίως πολιτικαὶ λέγονται, οἷον ἢ τῶν ἔθνῶν ἱστορία, ἢ τῶν διαφόρων νόμων αὐτῶν, κ. τ. λ.

70.

Τρίτον τελευταῖον· αἱ περὶ τὴν φύσιν ἐνασχολούμεναι ἱστορικαὶ γνώσεις, εἴτε ἢ Φυσικὴ λεγομένη ἱστορία ἢ Φυσιολογία ἐν γένει, ἢ τὴν θέσιν, τὰς κινήσεις, τὰς ἀλλοιώσεις τῶν ἀστέρων περιγράφει, καὶ τότε Ἀστερογραφία, ἢ Κοσμολογία, Κοσμογραφία, Οὐρανογραφία καλεῖται, ἢ τις πάλιν εἰς Ἀπλανολογίαν, ἢ Ἀπλανογραφίαν, εἰς Πλανητολογίαν, ἢ Πλανητογραφίαν, καὶ εἰς Κο-

μητολογία, ἢ Κομητογραφίαν ὑποδιαιρεῖται· ἢ τὰ ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ φαινόμενα ἐξιστορεῖ, καὶ τότε Μετεωρολογία λέγεται· ἢ τῶν διαφόρων ὄρυκτῶν τὴν περιγραφὴν ὡς ἀντικείμενον ἔχει, καὶ τότε λαμβάνει τὸ ὄνομα Ὀρυκτολογία, ἣτις πάλιν εἰς Γαιολογία, Μεταλλολογία, Λιθολογία, κ. τ. λ. ὑποδιαιρεῖται· ἢ τὰ φυτὰ ἐν γένει περιγράφει, καὶ τότε Φυτολογία καλεῖται, εἰς πολλὰς ὑποδιαιρουμένη κλάσεις· ἢ τὰ διάφορα τῶν ζώων ἐξιστορεῖ εἶδη, Ζωολογία προσαγορευομένη, καὶ εἰς παμπληθεῖς διατεμνομένη διαιρέσεις· ἢ περὶ τοῦ ἀνθρώπου ἰδιαιτέρως πραγματεύεται, καὶ τότε Ἀνθρωπολογία κυρίως καλεῖται· ἢ τὸν ἐσωτερικὸν τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν διερευνᾷ, διοργανισμόν, καὶ τότε Φυτοτομία καὶ Ζωοτομία ἐν γένει ὀνομάζονται, εἰς πολλὰς ἑκατέρω ὑποδιαιρουμένη κλάσεις, οἷον Ἀνθρωποτομίαν, εἴτε Ἀνατομήν, εἰς Πτηνοτομίαν, Ἰχθυοτομίαν, κ. τ. λ.

71.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ τῶν γεγονότων, ἢ τῶν ὄντων ἐξιστόρησις, ἄνευ τῆς τῶν τόπων, καὶ τῶν χρόνων περιγραφῆς, καθ' οὓς δηλαδὴ ἡ συνέβησαν, ἢ συμβαίνουσιν ἀτελῆς ὅλως ἐστὶ, ταῖς προῤῥηθείσαις ἱστορικαῖς γνώσεσι, καὶ ἡ τῶν τόπων, καθ' οὓς ὑπῆρξε τὰ περιγραφόμενα, καὶ ἡ τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἐγένετο τὰ ἐξιστορούμενα, ταυτέστιν ἢ τε Γεωγραφία, εἰς διαφόρους ὑποδιαιρουμένη διαιρέσεις,

καὶ ἡ Χρονολογία, εἰς πολλὰς διαστελλομένη ἐπο-
χὰς, προστίθεται.

72.

Καὶ εἰς τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα εἶδη γνώσεων, αἱ
καλούμεναι ἱστορικαὶ διαιροῦνται γνώσεις, αἱ τι-
νες τὸν πολυμαθῆ, ἢ ἱστορικὸν συναποτελοῦσιν
ἄνθρωπον.

73.

Περὶ τὰς τοιαύτας δὲ γνώσεις, καὶ μάλιστα τὰς
κυρίως πολιτικὰς, δύο τινὰ παρατηρητέα ἐστίν·
ἢ τῶν ἱστορουμένων δηλαδή ὑπαρξίς, καὶ ἢ ἐξ αὐ-
τῶν προερχομένη ὠφέλεια.

Ἔθεν, ὁδοθείσης ἱστορικῆς τινὸς γνώσεως, ἀνάγκη
πᾶσα, ἵνα διαφόρως αὐτὴν βασανίσαντες, βε-
βαιωθῶμεν, ὅτι ἀξία πίστεως ἐστὶ καὶ δεύτερον,
ἵνα τὸ ἐξιστορούμενον, καὶ τὰς ὡς πρὸς τὸ ἀνθρώ-
πινον σχέσεις αὐτοῦ ἀκριβῶς ἐρευνήσαντες, τὴν ἐξ
αὐτῶν προκύπτουσαν ἀνακαλύψωμεν ὠφέλειαν.

74.

Κατὰ δύο τρόπους περὶ τῆς ὑπάρξεως παντὸς
βεβαιούμεθα πράγματος· διὰ τῶν ἰδίων δηλαδή
αἰσθήσεων ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τοῦ λόγου συνεργοῦ
παραλαμβανομένου, ἢ ἐὰν παρόντων ἡμῶν συμβῆ·
ἢ διὰ τῆς τῶν ἄλλων μαρτυρίας, εἰ πρὸ ἡμῶν, ἢ
ἀπόντων ἡμῶν, ὅτι ὑπήρξε, λέγεται· ἀλλὰ πα-
ρατηροῦντες ἀκριβῶς τὴν τοῦ μαρτυροῦντος ἀξιο-
πιστίαν, καὶ πάντα τὰ περὶ τὸ πρᾶγμα θεω-
ρούμενα· τουτέστιν, εἰ οὐδόλως τῷ ὀρθῷ ἀντί-

κειται λόγω· εἰ οἱ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀκμάσαντες ἱστορικοὶ, οὐ μόνον οὐδεμίαν κατ' αὐτοῦ παρέχουσιν ἀμφιβολίας πρόφασιν, ἀλλὰ καὶ σύμφωνοι ὡς πρὸς τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ τυγχάνουσιν ὄντες· καὶ εἰ μνημεῖα τινὰ, ὡς πρὸς αὐτὸ ἀναφερόμενα, καὶ μέχρις ἡμῶν διατηρούμενα, τὰ περὶ αὐτοῦ πιστοποιεῖ λεγόμενα.

75.

Οὕτως οὖν τὰ ἱστορικὰ διερευνῶντες πράγματα οἱ περὶ τὰς ἱστορικὰς ἐνασχολούμενοι γνώσεις, καὶ περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, καὶ περὶ τῆς ἐξ αὐτῶν ὠφελείας βεβαιοῦσθαι δύνανται.

Καὶ τὰς αἰτίας δὲ τῶν πολιτικῶν συμβάντων ἐξετάζοντες, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἀποτελέσματα ἐξιχνιάζοντες, τὰς φιλοσοφικὰς λεγομένας τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἱστορίας συγγράφουσιν.

76.

Διὰ τῶν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν ἀναφερομένων ἱστορικῶν ἀληθειῶν, οὐ μόνον ἡ ἀνάγκη θείας ἀποκαλύψεως κατάδηλος γίνεται, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀπαιδευσίας καὶ ἀμαθείας πλανώμενον τὸν ἄνθρωπον, καὶ νοῦν καὶ καρδίαν ἀπ' αὐτοῦ ἀποστρέφοντα, θείας καὶ ὑψηλῆς ἀληθείας παντοίως διδάξας, οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ Θεὸς ὅλως ὑστερημένον τοῦ ἐξ ἑαυτοῦ θείου φωτός, οὐδὲ τῆς ἐξ ἑαυτοῦ ἱεῶς ἐμπνεύσεως.

77.

Διὰ δὲ τῶν θρησκευτικῶν καὶ τῶν εἰς τὰς

πράξεις τοῦ ἀνθρώπου ἀναφερομένων ἱστορικῶν γνώσεων, τὴν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ πλάνην καὶ ἀπάτην, καὶ τὴν τῆς καρδίας αὐτοῦ διαφθοράν, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν προκύψαντα τρομερὰ μανθάνει δυστυχήματα. Τὸ δὲ αἷτιον τούτου ἐκζητῶν, εὐρίσκει, ὅτι τὸ τὴν μόνην κυρίως γνωριστικὴν καὶ χαρακτηριστικὴν τοῦ ἀνθρώπου δύναμιν, καὶ πασῶν τῶν λοιπῶν αὐτοῦ δυνάμεων ὑπερκειμένην, τὴν θεοσεβικὴν, ὀρθῆς ἀμοιρῆσαι ἀναπτύξεως τῆς τοσαύτης τοῦ ἀνθρώπου ἀθλιότητος ἐστὶ πρόξενον (68,69).

78.

Διὰ τῶν τὰ μαθήματα καὶ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὰ ἔργα ἐξιστορουσῶν, ἐξ οἷων μικρῶν ὀρμώμενος αἰτιῶν, εἰς οἷαν ἔφερεν αὐτὰ τελειότητα διενθυμούμενος, ἐκπλήττεται ἀληθῶς, καὶ πείθεται δὲ ἐν ταύτῃ, ὅτι εἰ μὴ αὐτὰ ὑψηλοτέρῳ τινὶ ὑπηρετεῖ σκοπῷ, βλάβης μᾶλλον, ἢ ὠφελείας παραίτια γίνεται (69).

79.

Καὶ τέλος διὰ τῶν τὰ θαυμάσια τῆς Κτίσεως περιγραφουσῶν, τὰς περὶ αὐτὰ μανθάνει σχέσεις καὶ ἀρμονίας, καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν προκύπτουσαν κατανοεῖ ὠφέλειαν. Τὴν δὲ θείαν καὶ Δύναμιν καὶ Σοφίαν καὶ Ἀγαθότητα μονοῦ δι' αὐτῶν καθορῶν, εἰς ὕμνον καὶ εὐχαριστίαν τοῦ ἐκ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι αὐτὴν κτίσαντος διεγείρεται (70).

Οὕτως οὖν αἱ ἱστορικαὶ ἐν γένει γνώσεις, καὶ πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου συντελοῦσαι, καὶ εἰς ἀνάπτυξιν τῶν ψυχικῶν αὐτοῦ δυνάμεων, καὶ μάλιστα τῆς θεοσεβικῆς θαυμασίως συντείνουσαι, οὐ τὸ τυχὸν αὐτῷ παρέχουσιν ὄφελος.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΕΤΡΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Τεχνολογικαί,

ἢ

περὶ τὰς τέχνας περιστρεφόμεναι γνώσεις.

81.

Τέχνη κυρίως ἐστίν, ὡς πρὸς τὸ τεχνητὸν μὲν ἀναφερομένη, κατὰ λόγον ἀποτύπωσις ἐσωτερικοῦ τινὸς ἡμῶν συναισθήματος, ἢ διανοήματος, διαισθητῆς τινὸς μορφῆς, ἢ εἶδους γινομένη.

Ὡς δὲ πρὸς τὸν τεχνίτην θεωρουμένη, δύναμις ἐστίν, ἢ ἐνέργεια, δι' ἧς ἡ ἀποτύπωσις αὕτη γίνεται. Μέσον δὲ πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς τοιαύτης δυνάμεως ἐστίν ἡ ἔξις, ἢ δεξιότης αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκπονεῖν τὴν μορφήν, ἢ τὸ εἶδος, καὶ ἡ τῶν προσηκόντων κανόνων γνώσις, πρὸς τὸ ἐπιτυχεῖν, οὗ προέθετο τέλους, ἢ σκοποῦ.

Ὅθεν Τέχνη προσέτι λέγεται καὶ τὸ ἄθροισμα, ἢ σύστημα, ἢ διδασκαλία τῶν κυριωτέρων κανόνων, δι' ὧν ὁ τεχνίτης κατὰ λόγον τοῦ προκειμένου σκοποῦ ἐπιτυχεῖν δύναται.

6.

82.

Καὶ ἔαν μὲν εἰς παραγωγὴν βιωφελοῦς τινὸς ἔργου ἢ τέχνη τείνη, αὕτη μὲν Βιομηχανικὴ καλεῖται, ὁ δὲ τεχνίτης, Βιομήχανος· ἔαν δὲ ἢ τοῦ ἔσωτερου ἡμῶν συναισθήματος, ἢ διανοήματος κατὰ λόγον παράστασις κύριος αὐτῆς ὑπάρχη σκοπὸς, ἢ μὲν τέχνη ὀνομάζεται Καλλιτεχνία, Καλλιτέχνης δὲ, ὁ ταύτην ἐξασκῶν.

83.

Πᾶσαι οὖν αἱ τὰς τέχνας ἀποβλέπουσαι γνώσεις, τεχνολογικαὶ γνώσεις ἐν γένει ὀνομάζονται, ἐκ διαφόρων ἀφορμῶν λαβοῦσαι τὰς ἀρχάς. Εἰς μὲν γὰρ τὰς βιομηχανικὰς, ἢ ἀνάγκη, ἣν εἶχεν ὁ ἄνθρωπος, ἵνα τὰς κατεπειγούσας αὐτοῦ θεραπεύσῃ χρείας, τὴν πρώτην ἔδωκεν ἀφορμὴν· εἰς δὲ τὰς καλλιτεχνίας, αἱ περὶ αὐτὸν τῆς φύσεως καλλοναί, εἰς μίμησιν διεγείρουσαι.

Ἐξ ἀμφοτέρων γὰρ ἢ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐμπεφυκυῖα τοῦ δημιουργεῖν δύναμις τὸ ἐνδόσιμον λαβοῦσα, εἰς τοσοῦτον πλῆθος καὶ ποικιλίαν καὶ τὰς πρώτας καὶ τὰς δευτέρας προήγαγε, περὶ ὧν ἤδη μετὰ τῆς δεούσης λέγομεν συντομίας, ἀπὸ τῶν βιομηχανικῶν ἀρχόμενοι.

Βιομηχανικαὶ τέχναι.

84.

Τῶν βιομηχανικῶν τεχνῶν προγενέστεραι μὲν φαίνονται ἢ Κυνηγετικῇ, ἢ Ἀλιευτικῇ καὶ ἢ Ποι-

ρηνική· τῇ δὲ κοινωνία ἀναγκαιότεραι ὑπάρχουσιν ἢ Γεωργία καὶ τὸ Ἐμπόριον. Ἡ δὲ Ξυλουργική, Λιθουργική, Πλινθουργική καὶ Κεραμευτική, ἢ Σιδηρουργία, ἢ Μεταλλουργική, ἢ Ἰαλουργική, ἢ Κλωστική καὶ ἢ Ἰφαντική, ἢ Βυρσοδεψική, ἢ Βαφική, αἶον στοιχεῖα τῶν βιομηχανικῶν εἰσὶ τέχνων· τὰ γὰρ δι' αὐτῶν τεχνουργούμενα ἐπὶ πάσης τροποποιήσεως, ἢ εἰδοποιήσεως τῆς ὕλης, καὶ ἐπὶ πάσης σχεδὸν τέχνης γίνονται εὐχρηστα.

85.

Τῶν δὲ βιομηχανικῶν ἐπιτηδευμάτων τινὰ μὲν εἰς διατροφὴν συντελεῖ τοῦ σώματος, ὡς ἢ Ἀρτοποιία, Ψωτοποιία, Ὀψοποιία· τινὰ δὲ εἰς σκέπην αὐτοῦ καὶ ἀνάπαυσιν, ὡς ἢ Ἰματοποιία, Οἰκοδομική καὶ Ἐπιπλοποιία. Καὶ τὰ μὲν, εἰς διατήρησιν αὐτοῦ καὶ ἄμυναν, ὡς ἢ Ὀπλοποιία, Ὀχυροποιία καὶ ἢ Πολεμική· τὰ δὲ, εἰς Θεραπείαν, ὡς ἢ Φαρμακοποιία. Καὶ ἄλλα μὲν εἰς διαφόρων πραγμάτων εὐχερεστέραν μετακόμισιν, ὡς ἢ Ὀδοποιία, Ἀμαξοποιία, Ναυπηγική, Ναυτιλία· ἄλλα δὲ εἰς τακτικωτέραν καὶ ταχυτέραν τῶν ἔργων αὐτῶν ἐκτέλεσιν, ὡς ἢ Ὁρολογοποιία, Τυπογραφία, Χαλκογραφία, Ἀτμοκινητική, Τηλεγραφική, ἢ τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ χειρουργικῶν ὀργάνων κατασκευαστική, καὶ πᾶν εἶδος μηχανοποιητικῆς· τινὰ δὲ εἰς μόνην συντείνει πολυτέλειαν, ὡς ἢ Χρυσασχοϊκή, Λιθοκολλητική.

86.

Τοιαῦται τινὲς εἰσὶν αἱ βιομηχανικαὶ τέχναι, καὶ τὰ βιομηχανικὰ ἐπιτηδεύματα· ὅποῖαι δὲ τινες αἱ καλλιτεχνίαι ὑπάρχουσιν, ἐκ τῶν ἑξῆς δῆλον γίνεται.

Καλλιτεχνίαι.

87.

Καλὸν κοινῶς λέγεται τὸ διὰ τῆς ὀράσεως, ἢ ἀκοῆς ἀρέσκον. Προέρχεται δὲ ἴσως ἢ διὰ τῶν αἰσθήσεων ταύτων εὐαρέστησις ἐκ τῆς ἁρμονίας τῶν μερῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἰδιοτήτων τοῦ προσβάλλοντος, δι' ἣν ἀναλόγους τῷ προσβαλλομένῳ ὄργανῳ διεγείρον δονήσεις, διαφόρων εὐαρέστων συναισθημάτων παραίτιον γίνεται.

88.

Αἱ διὰ τοῦ καλοῦ ἐμποιοῦμεναι εὐαρεστήσεις, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐμπεφυκυίας, καὶ ἐπ' ἀπειρον τεινούσης φανταστικῆς τοῦ καλοῦ δυνάμεως ἔδοσαν ἀρχὴν, δι' ἣς εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ τελειοτάτου ἀνυψούμενος καλοῦ, εἰς αὐτὸ καὶ τὰς τῶν μερικῶν ἀνάγειν ἐπείγεται.

89.

Τὸ καλὸν, καθ' ἃς εἰς τὰς αἰσθήσεις, εἰς τὴν φαντασίαν, ἢ εἰς τὴν καρδίαν διεγείρει συγκινήσεις, εἰς διάφορα εἶδη καλοῦ διήρηται. Καὶ ὑψηλὸν, ὑπέροχον, θαυμαστὸν λέγεται, ὅταν τὴν ἰδέαν

ἐμπνέη τοῦ ἀπεριορίστου, ἢ εἰς θαυμασμὸν κινή-
καὶ ἔκπληξιν. Συμπαθητικὸν δὲ, ἢ ἰλαρὸν, ὅταν εἰς
συμπάθειαν τὴν καρδίαν συγκινήῃ· καὶ τέλος χα-
ρίεν προσαγορεύεται, ὅταν δι' αὐτοῦ εὐφροσύνης καὶ
ἀγαλλιᾶσεως λαμβάνωμεν συναισθήματα.

90.

Γὰ τοιαῦτα τοῦ καλοῦ εἶδη, διὰ διαφόρων μέ-
σων ὁ ἄνθρωπος παριστάμενος, τὰς διαφόρους καλ-
λιτεχνίας παρήγαγεν. Οὕτω φερειπεῖν, τὰς διαφό-
ρους τῆς φύσεως καλλονὰς, ἢ τὰ τῆς φαντασίας
αὐτοῦ πλάσματα διὰ γραμμῶν, χρωμάτων, πλά-
σεων, χωνεύσεων, γλυφῶν παντοίως ἐξεικονίζων,
παντοῖα τῶν καλλιτεχνιῶν εἶδη, διὰ τῆς ὁράσεως
ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον ἐπενεργοῦντα, ἐπενόησεν· ὡς ἐκ
τῆς εὐαρεστήσεως δὲ καὶ τῆς χρείας ὀδηγούμενος,
εἰς τὰ διάφορα τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς εἶδη καὶ τά-
ξεις ὡσαύτως ὑπαρξίν ἔδωκε· τὰς διαφόρους δὲ,
οὕτως εἰπεῖν, φωνὰς τῆς φύσεως ἀπομιμούμενος,
τὰ διάφορα τῶν καλλιτεχνιῶν εἶδη, τὰ διὰ τῆς
ἀκοῆς ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον ἐπενεργοῦντα, ἐφεῦρεν.

91.

Καὶ αἱ μὲν διὰ τῆς ὁράσεως ἐπενεργοῦσαι καλ-
λιτεχνίαι εἰσὶ τὰ διάφορα τῆς Γραφικῆς εἶδη, ἢ Ἰ-
χνογραφία, Ζωγραφία, κ. τ. λ. ἢ Πλαστικὴ, Χω-
νευτικὴ, Γλυπτικὴ καὶ ἢ Ἀρχιτεκτονικὴ.

Καὶ ἡ μὲν Ἰχνογραφία διὰ γραμμῶν τὸ ἐξωτε-
ρικὸν τῶν σωμάτων παρίστησι σχῆμα· καὶ τὸ
ἀπλούστατον τῆς Γραφικῆς ἐστὶν εἶδος.

Ἡ δὲ Ζωγραφία, διὰ τῆς Ἰχνογραφίας καὶ τῶν χρωμάτων, τὰ εἰς τὴν ὄρασιν ὑποπίπτοντα ἐκτίθησι, καὶ τὰ διάφορα τοῦ καλοῦ παρίστησιν εἶδη.

Ἡ πλαστικὴ, διαφόρους πλάττουσα ὕλας, ὡς καὶ ἡ χωνευτικὴ, διάφορα χωνεύουσα μέταλλα, τοῦ αὐτοῦ ἐπιτυγχάνουσι σκοποῦ.

Ἡ Γλυπτικὴ διὰ τομῶν καὶ γλυφῶν εἰς τὸ αὐτὸ καταντᾷ τέλος.

Ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ τελευταῖον, τὸ μετὰ λόγου συμμέτρως καὶ καλῶς οἰκοδομεῖν διδάσκει, καὶ ὡς ἄλλο κέντρον τῶν εἰρημένων καλλιτεχνιῶν γίνεσθαι πᾶσαι γὰρ αὐτῇ ὑπάρχουσιν εὐχρηστοί.

92.

Αἱ δὲ διὰ τῆς ἀκοῆς τὸν ἄνθρωπον διατιθεῖσαι καλλιτεχνίαι, τὰ διάφορα τῆς Μουσικῆς εἰσὶν εἶδη, τῆς φωνητικῆς δηλαδὴ, τῆς πνευστικῆς, χορδικῆς καὶ κροταλικῆς.

Ταύταις δὲ ταῖς καλλιτεχνίαις καὶ τὴν Γραμματικὴν, Ῥητορικὴν, καὶ Ποιητικὴν τινὲς συγκαταλέγουσι.

Καὶ ἡ μὲν Μουσικὴ ἐν γένει, διὰ τόνων καὶ ῥυθμῶν, διὰ μέλους καὶ ἀρμονίας, τὸ μέγα, τὸ ὑψηλόν, τὸ καλόν, ὡς δέον ἐκτιθεῖσα, τὸν ἄνθρωπον καὶ θέλγει καὶ βελτιοῖ.

Ἡ δὲ Γραμματικὴ τὰ στοιχεῖα τοῦ λόγου ἐρευνᾷ, καὶ τοὺς τύπους αὐτῶν καταλέγει, καὶ τὴν σημασίαν ἐν γένει, καὶ τὴν ὀρθὴν γραφὴν, καὶ τὴν κατάλληλον αὐτῶν διδάσκει συμπλοκὴν, καὶ οὐ-

τω τὰς λεκτικὰς τῶν ἐπομένων ἀρχὰς παρασκευάζει.

Ἡ Ῥητορικὴ τὸν τρόπον ἐκτίθησι, καθ' ὃν μετὰ λόγου περὶ τοῦ προκειμένου πείθει τοὺς ἀκροαμένους ὁ λέγων δύναται.

Ἡ Ποίησις τέλος, διὰ μέτρων καὶ ῥυθμῶν, καὶ παντὸς εἶδους ἀρμονίας καὶ ῥητορείας, καὶ διεγείρει τὴν φαντασίαν, καὶ θέλγει τὴν καρδίαν προτίθεται.

Εἶδη δὲ ποιήσεως τὰ κυριώτερα ἐστὶ,

Τὸ λυρικόν, ὃ καὶ πᾶν εἶδος μουσικῆς συμπεριλαμβάνει συνεργόν.

Τὸ ἐπικόν, τὸ τὴν ἔκθεσιν ἠρωϊκῶν πράξεων ὑπόθεσιν ἔχον.

Τὸ βουκολικόν, τὸ ποιμενικὰς τινὰς πράξεις διηγούμενον.

Τὸ διδακτικόν, τὸ διὰ τῶν ποιητικῶν θελγῆτρων εὐάρεστον καθιστὰν τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν τὰ διδάγματα, καὶ τῆς ἠθικῆς τὰ παραγγέλματα.

Καὶ τέλος τὸ δραματικόν, τὸ πάσας τὰς καλλιτεχνίας ἐν ἑαυτῷ συμπεριλαμβάνον· ἅπασαι γὰρ καὶ αἱ διὰ τῆς ὀράσεως, καὶ αἱ διὰ τῆς ἀκοῆς ἐνεργοῦσαι, ἐν αὐτῷ συνεργόμεναι, εἰς τὸν αὐτὸν συντείνουσι σκοπὸν, καὶ τὸ αὐτὸ ἀποβλέπουσι τέλος.

93.

Τοιαῦτα ἐστὶ τὰ εἶδη τοῦ καλοῦ, ὡς καὶ τὰ τῆ διὰ τινῶν μέσων παραστάσει αὐτοῦ ἀπ' ἀλλήλων

διαστελλόμενα. Ἰδωμεν δὲ καὶ τίνα ἐστὶν ἐν γένει τὰ εἰς τὰς τοιαύτας παραστάσεις ἀπαιτούμενα.

94.

Δύο τινὰ ὁποιαδήποτε ἀπαιτεῖ παράστασις τοῦ καλοῦ, ἢ ἐξεικόνισις· πρῶτον, τὴν ἀληθῆ, ἢ πιθανὴν εὖρεσιν τοῦ κατ' ἰδίαν πρωτοτύπου, ὅπερ ἀνάλογον τῷ πραγματικῷ ἐπινοεῖται παραδείγματι· καὶ δεύτερον, τὴν ἀληθῆ, ἢ πιθανὴν διὰ τινῶν μέσων ἑκθεσιν αὐτοῦ.

95.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τριῶν τινῶν προέρχεται· ἐκ τοῦ ἰσχυρῶς τοῦ προσβάλλοντος αἰσθέσθαι πρωτοτύπου· ἐκ τοῦ κατὰ λόγον τὰ διάφορα αὐτοῦ ἐκλέξαι μέρη· καὶ ἐκ τοῦ καλῶς καὶ κατὰ λόγον ἐνῶσαι ταῦτα, καὶ συνθεῖναι τὸ κατ' ἰδέαν Πρωτότυπον.

Τὸ δὲ δεύτερον εἰς τὴν τελειότητα συνίσταται τῶν μέσων, δι' ὧν μορφωθήσεται τὸ ἐννοηθὲν πρωτότυπον, καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν, δι' ὧν μερικώτερον χαρακτηρισθήσεται.

Καὶ ἡ μὲν τελειότης τῶν μέσων τὴν ἀκριβῆ ἀπαιτεῖ γνῶσιν αὐτῶν, ἥτις ταῖς ἐπιστήμασι διὰ παντὸς συμπροβαίνει, καὶ ταῖς καλλιτεχνίαις ταύτας συνδέει· ἡ δὲ ἐκλογὴ τὴν χρῆσιν ἀποβλέπει τῶν εἰς τὸ προκείμενον καλὸν ἀρμοζόντων χαρακτηριστικῶν μέσων, ἥτις καὶ Ἵψος ὀνομάζεται. Τοῦτο δὲ ὑψηλὸν καὶ μεγαλοπρεπές, εἰς τὸ ὑπέροχον καλόν· μέτριον καὶ συμπαθές, εἰς τὸ ἰλαρόν·

κομφὸν καὶ ἀνθρώπων εἰς τὸ χαρίεν ὑπάρχον, τὰ διάφορα τοῦ καλοῦ χαρακτηρίζει εἶδη, καὶ τὰς διαφορὰς αὐτοῦ ἐν ἡμῖν διεγείρει καὶ ιδέας καὶ συναισθήματα.

96.

Τοιαῦτα τινὰ ἐστὶ καὶ τὰ περὶ τὰς καλλιτεχνίας ἐν γένει θεωρούμενα.

Διαφέρουσι δὲ αἱ τὰ περὶ τῶν τεχνῶν ἐξιστοροῦσαι γνώσεις ἀπὸ τῶν κυρίως τεχνικῶν· αὗται μὲν γὰρ τὰς διαφορὰς τῶν πραγμάτων τροποποιήσεις πρὸς ἐπίτευξιν σκοποῦ τινὸς μετὰ λόγου διδάσκουσιν· ἐκεῖναι δὲ τὰ περὶ ἀρχῆς, προόδου, ἀκμῆς τῶν τεχνῶν, καὶ ὅπως πάντα τὰ εἰς αὐτὰς ἱστορικῶς ἀναφερόμενα κατὰ λόγον ἐκτιθέασιν.

Καὶ ἐκ τῶν περὶ τὰς τέχνας δὲ ἐν γένει θεωρουμένων μαθαίνομεν, ὅτι πρώτη μὲν αὐτῶν ἀρχὴ ἐστὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ λόγου τεχνουργικόν, μέσον δὲ τελειοποιήσεως κυρίως ἢ ἐπ' ἀπειροῦ τείνουσα δύναμις αὐτοῦ, καὶ μάλιστα ἡ θεοσεβικὴ· αὕτη γὰρ πασῶν μὲν τῶν τεχνῶν ἐν γένει, ἐξαιρέτως δὲ τῶν καλλιτεχνικῶν ἀντιλαμβανομένη, εἰς τὸν ὑπέροχτον αὐτὰς τῆς τελειοποιήσεως προάγει βαθμόν.